Rukkimonopoli põhimõttel on meie põllumeestelt kolme aasta jooksul ostetud rukist kokku üle 60 000 tonni ja makstud selle eest ligi 10,5 milj. kr. 1933. a. 1. jaan. oli monopoliladudes rukist tagavaraks üle 45 000 tonni. Sellest rukkist jätkuks meie linnade toitmiseks kaheks aastaks. Sellest kavatsetakse realiseerida 1. maiks 1933. a. umbes 14 000 t., nii et lattu jääks ikkagi üle 31.000 t. Senini monopol on andnud riigile kahju hinnavahena ümmarguselt 1,5 milj. kr., ja kui realiseeritakse 1. maiks kavatsetud hulk, siis riigi kahju hinnavahena tõuseb ümmarguselt 2,8 milj. kroonini.

Rukkimonopoli teostamisel tehti saatuslikke vigu. Kõigepealt olid kalkulatsioonid ekslikud. Arvati nimelt, et umbes 30 000 t. rukist tarvitatakse aastas loomasöödaks, kuid unustati, et monopoli abil kallihinnaliseks tehtud rukist ükski mõistlik peremees ei sööda loomadele, vaid müüb riigile. Ka lasti 1930. a. enne teraviljakaitse seaduse kehtima panekut asjatult tuua sisse välismaalt rukist ligi 67 000 t. ja hiljem veel umbes 8 000 t., kokku umbes 75 000 t. Teraviljakaitse seaduse põhjal riik oleks pidanud saama pärast monopoli kehtimapanekut ladudes oleva rukki eest maksu 5 senti kilogrammilt. Kuna mainitud rukki toom toimus suurimalt osalt 1930. a. suvel, s. o. lühikest aega enne monopoli kehtima hakkamist, siis on täiesti tõenäoline, et vähemalt 40 000 t. rukist oleks pidanud tulema maksustamisele, s. t. riik oleks pidanud saama maksu vähemalt 2 milj. kr. Tegelikult aga riik on saanud senini ärimeestelt rukkimaksu kõigest 428 817 kr., s. o. ainult umbes 8 500 t. eest. Jääb arusaamatuks, miks ei kuulunud maksustamisele ülejäänud osa.

Kuna teraviljamonopolil ei ole enam kaitsjaid Riigikogus, siis võis majandusminister oma 1933./34. a. eelarvekõnes Riigikogus julgesti teatada, et valitsus kavatsevat monopoli likvideerida. Selleks on praegu tõesti ülim aeg.

* *
*

Maailmamajanduse kriis, mille rusuvas olustikus elame ühes kogu maailmaga juba mõnda aastat, on jätnud sügavaid jälgi ka meie majandusellu. Seetõttu on ka eelnevad lühikese majanduskroonika leheküljed kujunenud paratamatult süngeilmeliseks. Ent nad ei ole kirjutatud pessimismi, lootusetuse külvamiseks, vaid tõele, olgugi ebameeldivale, otseselt näkku vaatamiseks ja sellest tõest vastavate järelduste tegemiseks. Riiklikult organiseerunud iseseisev rahvas peab

Eesti kroonika 1932 , lk. 72